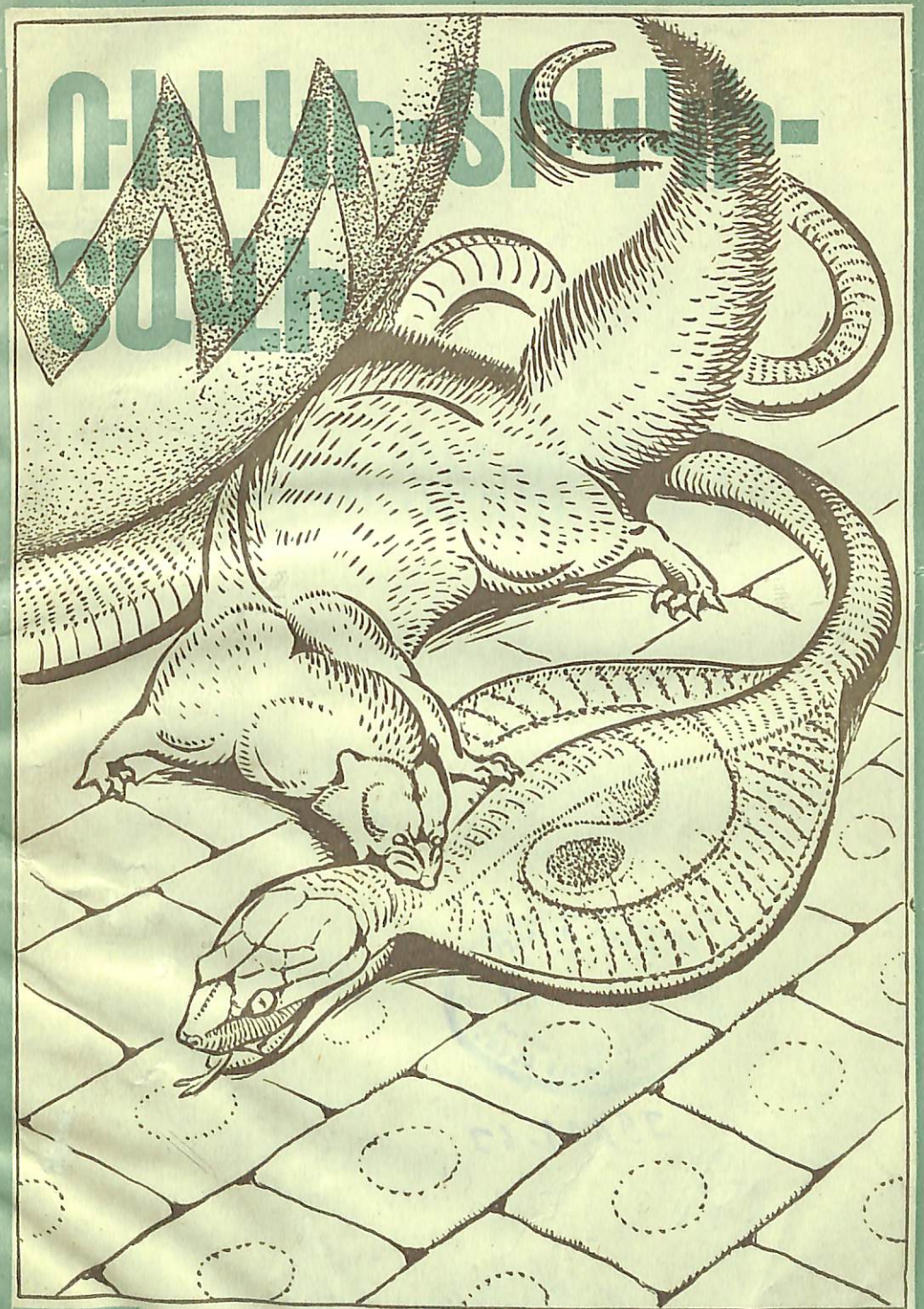

825
4-50

1928

ԽՍՀՄ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՄՈՍԿՎԱ

547/15714

1928

717

Апр.
4-65a
82LP
4-50

4-65a

717

Ր. ԿԻՊԼԻՆԳ

ՌԻԿԿԻ-ՏԻԿԿԻ-ՏԱՎԻ

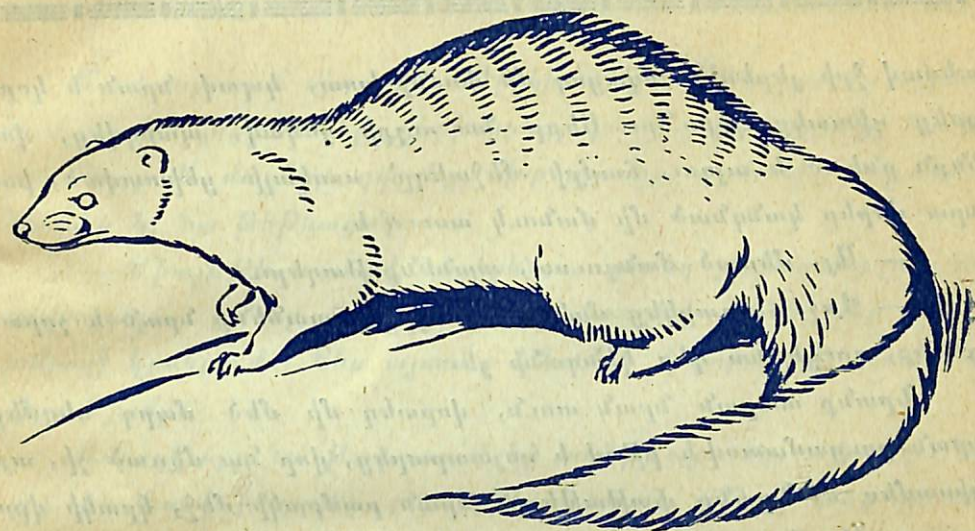
Թարգմ. ԽՆԿՈՒՄԵՐ

39699-63

ИЗВ. № 21728

ԽՍՀՄ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՄՈՍԿՎԱ, 1928

ՌԻԿԿԻ - ՏԻԿԿԻ - ՏԱՎԻ

Ահա մի մեծ պատերազմի պատմություն: Այդ մեծ պատերազմը վարում էր իր սեփական ուժերով Ռիկկի-Տիկկի-Տավին. գիտե՞ք վորտեղ. Սեզովշի անունով մի ռազմական փոքրիկ գյուղում, մեծ տան լողանքի սենյակում: Ճիշտ է, նրան ոգնեցին Դարզի-Սլավկա դերձակը և Չուչունդրա առնետը, վորը յերբեք սիրտ չէր անում հասնել մինչև սենյակի մեջտեղը, այլ միայն պատերի յերկարությունը էր վազվզում: Նա նրան ոգտավետ խորհուրդ էր տալիս: Բայց իսկական պատերազմ վարողը Ռիկկի-Տիկկի-Տավին էր: Ռիկկին մանգուստ էր, շատ նման փոքրիկ կատվիկին՝ թե պոչով և թե մագով, բայց գլուխն ու ձևերը կատարյալ հիշեցնում էին իսկական աքիսին: Նրա աչքերը և անհանգիստ քթի ծայրը վարդագույն էին և վոր վրաքով էլ լինե՞ր՝ առաջին թե յետի՝ նա կարող էր իր ուզածի պես քորել մարմնի բոլոր մասերը: Նա կարողանում էր իր պոչն այնպես ուռեցնել, վոր դառնում էր լամպի ապակի սրբող խոզանակի պես մի բան: Քաշվելով խիտ խոտերի մեջ, նա արձակում էր կովի կոչ—ռիկկ-տիկկ, տիկկի-տիկկի:

Մի գեղեցիկ որ ջուրը հանեց նրան բնից, վորտեղ նա ապրում էր իր հոր և մոր հետ: Տոնտորալով և խեղդվելով՝ նա տարվում էր ջրի յերեսով, մինչև վոր ընկավ ճամբի մոտի արխը: Նա այստեղ

տեսավ շրի յերեսին լողացող մի փուռն խոտ, կպավ նրան և կոր-
ցրեց գիտակցությունը: Յերբ նա ուշքի յեկավ, պարզվեց, վոր
ինքն ընկած է այգու ճամբի մեջտեղը՝ սոսկալի ցեխոտված, իսկ
նրա վերևը կանգնած մի մանուկ ասում է.

— Այ, մեռած մանգուստ, տանենք թաղելու:

— Վհչ,—առարկեց մանկան մայրը,—տանենք նրան և չորա-
ցնենք, գուցե նա դեռ կենդանի յէ:

Նրանք տարան նրան տուն, վորտեղ մի մեծ մարդ սեղմեց
նրան ցուցամատով և բթով և հայտարարեց, վոր նա մեռած չի, այլ
կիսամեռ է: Նրանք փաթաթեցին նրան բամբակի մեջ, կրակի վրա
տաքացրին. նա բացեց աչքերն ու փռչտաց:

— Եհ, իսկ հիմա,—ասավ Մեծ Մարդը (դա անգլիացի յեր, վոր
նոր եր ապրում այդ տանը),—միք վախեցնի նրան, նայենք-տես-
նենք, ինչ կանի նա:

Դժվար բան չկա, քան թե մանգուստին վախեցնելը, վորովհետև
այդ գազանիկը պոչից սկսած մինչև քթի ծայրը զարմանալի հետա-
քրքիր է: Բոլոր մանգուստների նշանաբանն այս է. «Վաղիր և
իմացիր, բանն ի՛նչ է»: Իսկ Ռիկկի-Տիկկի-Տավին իսկական ման-
գուստ եր: Նա լավ դիտեց բամբակը, վճռեց, վոր դա ուտելու բան
չի, շրջակայեց ամբողջ սեղանը, նստեց, և կոկելով իր բուրդը,
սանրվեց ու ցատկեց մանկան ուսին:

— Չվախես, Թորիկ,—ավելացրեց հայրը:—Այդ նա ուզում է
քեզ հետ բարեկամություն հաստատի:

— Այ, նա խոտու է տալիս կզակս,—ասավ Թորիկը:

Ռիկկին յերեսալի ոճիքից ներս նայեց, հոտոտեց նրա ականջը և
հետո սողաց հատակին, այնտեղ ել նստեց և սկսեց իր քիթը տրորել:

— Այս ինչ բան է,—աղաղակեց Թորիկի մայրը,—այ քեզ վայրի
գազանիկ: Շատ կարելի յէ ձեռնասուն դարձավ դրանից, վոր մենք
նրա հետ լավ վարվեցինք:

— Բոլոր մանգուստներն այդպես են,—պատասխանեց նրան
ամուսինը:—Յեթե Թորիկը չքաշի նրա պոչից, կամ թե վանդակի
մեջ չզնի, նա ամբողջ որբերով կվազի տնով մեկ: Նրան ուտելու
բան տվեք:

Մ կտոր հում սիս տվին: Ռիկկի-Տիկկի-Տավին շատ եր սիրում
հում միս, և յերբ ուտելը վերջացրեց, դուրս յեկավ սրահը, նստեց
արևակողը և մազերը գգգեց, վոր դրանք արմատից չորանան:
Դրանից ել նա թեթևացավ:

— Միայն թե,—ասավ նա իրեն,—այստեղ չափազանց շատ հե-
տախուզելու բաներ կան, վորոնց յես չեյի գտնի մեր բնում
ամբողջ կյանքումս: Յես այստեղ կմնամ և կպարտպեմ ուսումնա-
սիրությամբ:

Ամբողջ որը նա թափառում եր տանը՝ այստեղ, այնտեղ: Նա
քիչ եր մնում խեղդվեր լողանքի տաշտում, քիթը ի տեղեց գրասե-
ղանի թանաքամանի մեջ և քթի ծայրն այրեց Մեծ Մարդու սիգա-
րից այն ժամանակ, յերբ բարձրացավ այդ մարդու ծնկներին, վոր
տեսնի, թե ինչպես են գրում մարդիկ: Յերեկոյան նա վսգեց Թո-
րիկի սենյակը նայելու, թե ինչպես են վառում նավթի լամպան:
Իսկ յերբ Թորիկը պառկեց քնելու՝ նա սողաց դեպի անկողինը,
նրա մոտ: Բայց այդ գազանիկը շատ անհանգիստ ընկեր եր: Ամբողջ
գիշերը, ամեն բույս ամեն ձայնի վրա վեր եր թռչում և վազում
եր իմանալու, թե ինչ բան է: Պառկելուց առաջ՝ Թորիկի հայրն
ու մայրը սովորաբար գալիս էին վերջին անգամ նայելու մանկանը:
Նրանք տեսան, վոր Ռիկկին նստած է բարձին:

— Այդ ինձ դուր չի գալիս,—դժգոհելով ասավ Թորիկի մայրը,—
կարող ե կծել յերեսին:

— Այդպես բան չի անի նա,—առարկեց հայրը,—Թորիկը այդ
գազանիկի հետ ավելի ապահով է, քան թե ի ուզարկու շան հետ:
Թեկուզ հիմա ոճ մաներ մանկանոց:

Բայց Թորիկի մայրը լսել անգամ չեր ուզում այդպիսի սար-
սափների մասին:

Վաղ առավոտյան Ռիկկին, Թորիկի ուսին հեծած, յեկավ առաջին
նախաճաշին: Նրան տվին բանան և ձու: Նա հելթով նստում եր
բոլոր նախաճաշողների ծնկներին: Ամեն մի կարգին մանգուստ այն
հույսն ունի, վոր վաղ քե ուշ վնելու յէ տանու մանգուստ, և
սենյակներում վազվզելու իրավունք է ստանալու: Այդպես է յեղել
Ռիկկի-Տիկկի մայրը: Նա յերկար ժամանակ սպրում եր Սեզովլի

— Յես եմ Նայան: Մեծ բրահման իր նշանը դրել եմ մեր ցեղի վրա, յերբ առաջին կոմբրան փռեց իր վեղարը քնած բրահմի վրա՝ արևից պաշտպանելու համար: Նայիր և դողա:

Նա դեռ ելի փռեց իր վեղարը, և Ռիկկի-Տիկկին տեսավ ոճի ակնոցները, իսկ և իսկ ողակների՝ նման, վորոնց ամբացնում են շորի չապրաստները:

Առաջին ըոպեյին Ռիկկին սարսափեց. բայց մանգուստը չի կարող յերկար վախ գգալ, և թեպետ Ռիկկի-Տիկկին յերբեք չէր պատահել կենդանի կոմբրի, բայց մայրը նրան կերակրել էր սատկածներով,— սակայն նա գիտեր, վոր չափահաս մանգուստները նրա համար են, վոր կռվեն ոճերի հետ և ուտեն նրանց: Նայա ոճը նույնպես գիտեր այդ և իր սառն սրտի խորքում քիչ չէր վախում Ռիկկի-Տիկկից:

— Լավ,—ասավ Ռիկկի-Տիկկին, և նրա պոչն սկսեց ուռչել,— քեզ վրա նշան կա՝ չկա, այդ իմ բանը չի, բայց այդ քեզ իրավունք չի տալիս, վոր դու ծառից ընկած ճուղիկներին ուտես:

Նայան իր մտքի յետևից եր ընկել և դիտում էր խոտերում Ռիկկի-Տիկկիի ամենափոքր շարժումն անգամ:

Նա գիտեր, վոր բակում մանգուստի յերևալը վատ նշան է. իր ընտանիքի գլխին մի փորձանք կբերի. բայց մի կերպ ուզում էր քնացնել Ռիկկի-Տիկկիին: Նա գլուխը կախեց և ծռեց կողքի վրա:

— Խոսենք,—ասավ նա,—դու ուտում ես ձու, ել ինչո՞ւ չի կարելի թռչուն ուտել:

— Յետ, յետ նայիր,—յերգեց Դարգին:

Ռիկկի-Տիկկին յետ նայելու համար ժամանակ չկորցրեց, նա վեր ցատկեց ինչքան ուժ ուներ, և նույն ըոպեյին ել նրա տակը սուլեց Նայայի կատաղի կնոջ գլուխը: Տիկկին Նայան թագնավել էր խոտակցության ժամանակ և ուզում էր վերջացնի նրան. և Ռիկկին լսեց, թե ինչպես խանում ոճը կատաղի Փշշաց՝ վրիպելով նպատակից:

Ռիկկի-Տիկկին այն է փռվում էր ոճի մեջքին, և յեթե նա լիներ հին մանգուստ, կգիտենար, վոր այդ ամենահարմար մոմենտն է հարձակվելու և նրա վողնաշարը կրծելու: Բայց նա վախում էր կոմբրի պոչի սաստիկ հարվածից: Նա, ճիշտ է, կծեց ոճին, բայց մի ակնթարթում յետ թռավ գալարվող պոչից, թողնելով կատաղած ոճին վիրավոր:

— Չար, չար Դարգի,—աղաղակեց ոճը, ձգվելով դեպի բունը, ինչքան կարելի յե բարձր:

Բայց Դարգին իր բունը շինել էր շատ բարձր, այնպես, վոր ոճը չհասավ բնին: Միայն կատաղի որորվում էր մի կողմից մյուս կողմի վրա: Ռիկկի-Տիկկին զգաց, թե ինչպես իր աչքերը կարմրեցին և տաքացան (յերբ մանգուստի աչքերը կարմրում են— նշանակում է՝ կատաղել է) և նստեց պոչի ու յետի թաթերի վրա, ինչպես իսկ և իսկ փոքրիկ կոկորդիլոս: Նայելով իր շուրջը՝ նա կատաղությունից ճաքում էր, բայց ոճերը՝ մարդ ու կին Նայաները՝ կորան խոտերում: Յերբ ոճը նպատակից շեղվում է, փուստ է գալիս, նա լռում է և վոչնչով ցույց չի տալիս, թե ինչ է ձեռնարկելու: Ռիկկի-Տիկկի-Տավին չէր ուզում հալածել նրանց, պատճառ՝ վոր իր ուժերից վեր էր յերկու ոճի հետ կռվելը միանգամից: Նա վազեց տան մոտի ճանապարհի վրա և նստեց մտածելու դրության մասին:

Այդ լուրջ բան էր: Յեթե դուք կարդացել եք բնական պատմությունից հին գրքերը, ուրեմն կգիտենաք, վոր յերբ մանգուստը ոճի հետ կռվելիս վերք է ստանում, նա վազում է ու մի ինչ վոր խոս է ուտում, վորն ել նրան բուժում է: Բայց այդ ճիշտ չի: Հաղթությունը կախված է աչքի արագությունից և վոտքերի արագությունից, ոճի հարվածից և մանգուստի թռիչքից: Անկարելի յե հետևել ոճի գլխի շարժումին, յերբ նա խփում է թշնամուն: Ռիկկի-Տիկկին հասկանում էր, վոր ինքը դեռ ջահել է և նրա ինքնասիրությունը շոյում էր այն, վոր նա դուրս պրծավ պոչի հարձակումից: Այդ բանը նրան հավատ ներշնչեց՝ վոր ուժեղ է, և յերբ Թորիկը վազեց յեկավ, Ռիկկի-Տիկկին քսվեց նրան, ցանկանալով վոր իրեն փաղաքեն: Բայց նույն ըոպեյին, հենց վոր Թորիկը կռացավ, մի ինչ վոր փոքր բան շարժվեց փոշում, և մի բարակ ձայն ասում էր. «Զգուշացիր, յես մահն եմ»: Դա կարայտ մոխրագույն ոճն էր, վոր սիրում է թաղվել փոշու մեջ: Նրա խայթն ել այնքան վտանգավոր է, վորքան կոմբրին: Բայց այդ ոճն այնքան փոքր է, վոր նրան վոչ վոք չի նկատում. և այդ պատճառով ել նա մարդկանց ավելի շատ փնտս է բերում:

Ռիկկի-Տիկկիի աչքերը նորից կարմրատակեցին և նա սկսեց մոտենալ Կարայտին յուրահատուկ թոխչքով, վորը ժառանգել էր իր նախորդներից: Այդ մի շատ զվարճալի, բայց և հավասարակշռված քայլվածք է, այնպես վոր գազանիկը ման գալու ժամանակ թոխչքներ կարող է կատարել ինչ ուղղությամբ ել ուզենա, իսկ ոճի հետ կռվելիս՝ այդ մի մեծ առավելություն է: Ռիկկի-Տիկկին չգիտեր, վոր նա յենթարկվում է չափազանց մեծ վտանգի, քան թե Նայայի հետ կռվելիս: Կարայտն այնպես փոքր է և այնպես դառնալ գիտի, վոր յեթե Ռիկկի-Տիկկին չկծի նրա մեջքը՝ գլխից մոտիկ, այն ժամանակ ոճը կխայթե նրա աչքը կամ շրթունքը: Բայց Ռիկկի-Տիկկին չգիտեր այդ: Նրա աչքերը լցվեցին արյունով, և նա որորվեց աջ ու ձախ, վոր մի լավ տեղ գտնի և պաշտպանվի: Կարայտը առաջ թռավ, Ռիկկին ցատկեց մի կողմ և հարձակվեց ոճի վրա, բայց չար մոխրիկի գլուխը բարձրացավ դեպի Ռիկկիի ուսը: Ռիկկին իսկույն ցատկեց ոճի մարմնի վրայից: Ոճի գլուխը հետևում էր նրան կրնկակոխ:

Այդ ժամանակ Թորիկը գոչեց.

— Այստեղ, այստեղ: Տեսե՛ք, մեր մանգուստն սպանում է ոճին:

Ռիկկի-Տիկկին լսեց Թորիկի մոր լացն ու կոծը: Հայրը վազեց ձեռնափայտով պատերազմի դաշտ, բայց մինչև գալ հասնելը, Կարայտը սխալ թոխչք գործեց, Ռիկկի-Տիկկին թռավ ոճի մեջքին, ծածկեց նրա գլուխը առաջին թաթերով, ինչքան ուժ ուներ՝ կծեց մեջքը և գլորվեց նրանից դենը: Այս խայթը անդամալուծեց ոճին, և Ռիկկին արդեն ուզում էր նրան ուտել՝ սկսած պոչից՝ իր ցեղի սովորության պես, յերբ հանկարծ հիշեց, վոր յեթե մանգուստը շատ ուտի՝ կծանրանա դարը բարձրանալիս: Յեւ վորովհետև նա պիտի իր ուժերն ու արագաշարժությունը պահպաներ, ուրեմն շատ կուշտ պիտի չուտեր: Ռիկկին գնաց լողանալու թփի տակ՝ փոշու մեջ, այնինչ այդ միջոցին Թորիկի հայրը փայտով թակում էր սատկած ոճին:

— Ինչո՞ւ յե այդպես անում, — մտածում էր Ռիկկի-Տիկկին, — Չէ՞ վոր յես նրան վերջացրի:

Թորիկի մայրը բարձրացրեց գազանիկին գետնից, գրկեց նրան՝ ասելով.

— Սա ազատեց Թորիկին մահից:

Ինքը Թորիկը նայում էր ծնողներին վախից լայն կլորացած աչքերով: Ռիկկի-Տիկկին շատ էր զվարճացնում այդ տեսարանը, վոր նա, իհարկե, չէր հասկանում: Թորիկի մայրը կարող էր գազանիկին շոյել, թեկուզ նրա համար, վոր նա պառկել էր փոշու մեջ: Այդ ամենը Ռիկկիին շատ էր զվարճացնում:

Ճաշին և այդ յերեկո՝ ման գալով սեղանի վրա բաժակների արանքներում՝ նա ազատ կարող էր ճաշակել գանազան քաղցր ուտելիքներ, բայց Ռիկկին մտաբերում էր այն ոճ-ամուսիններին, յերկու Նայային: Թեև Ռիկկիին հաճելի յեր, վոր Թորիկի մայրը շոյում է և փաղաքշում իրեն, և Թորիկն էլ թույլ է տալիս իր ծնկին նստելու, բայց աչքերը ժամանակ առ ժամանակ կարմրատակում եյին, և նա արձակում էր իր յերկարածիգ պատերազմի կոշը. — Ռիկկի-տիկկի, տիկկի-տիկկի:

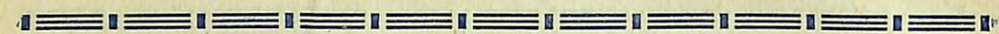
Թորիկը տարավ նրան իր անկողնու վրա և ստիպեց, վոր քնի իր կզակի տակ: Ռիկկի-Տիկկին անբարեկիրթ չէր, վոր կծեր կամ չանկուեր մանկանը: Բայց հենց վոր Թորիկը քնեց, նա ուղևորվեց իր գիշերային զբոսանքները կատարելու տան մեջ և մթնոլորտ ընկավ Չուչունդրա-մշկամկան վրա, վոր թափառում էր պատի յերկարությամբ: Չուչունդրան մի շատ անբախտ գազանիկ է: Նա և՛ ծվծվում է, և՛ վրչում է ամբողջ գիշերը, պատրաստվելով դուրս գալու սենյակի մեջ տեղը, բայց յերբեք չի վճռում այդ քայլն անել:

— Մի՛ սպանիր ինձ, — ասում էր Չուչունդրան լացակումած, — Ռիկկի-Տիկկի, մի սպանիր ինձ:

— Մի՞թե դու կարծում ես, վոր ոճին հաղթողը քեզ պես վախկոտ մկան ձեռք կտա, — արհամարհանքով ասավ Ռիկկի-Տիկկին:

— Ոճ սպանողին ոճերը կսպանեն, — ասավ Չուչունդրան: — Իսկ յես կարող եմ հավատացած լինել, վոր Նայան մի մուկ գիշեր ինձ քո տեղը չի ընդունի:

— Այդպիսի վտանգ յերբեք չի նախատեսվում, — ասավ Ռիկկի-Տիկկին, — չէ՞ վոր Նայան գտնվում է այգում, իսկ դու, յես գիտեմ, յերբեք այնտեղ չես մտնում:

— Իմ ազգական Չույան ինձ ասավ...—սկսեց Չուչունդրան և հանկարծ լռեց:

— Ի՞նչ ասավ քեզ:

— Սուս, Նայան ամեն տեղ է, Ռիկկի-Տիկկի: Դու ինքդ խոսիր ազգականիդ հետ այգում:

— Ասա, շուտով, Չուչունդրա, յեթե վոչ՝ քեզ կկծեմ:

Չուչունդրան նստեց, լաց յեղավ և արցունքները գլորվեցին նրա բեխերի վրայով:

— Յես խղճուկ, վողորմելի արարած եմ,—թընգթընգում եր նա,—յես քաջություն չունիմ, վոր սենյակի մեջտեղը վազեմ: Սուս... յես չեմ համարձակվում քեզ բան պատմելու, և միթե դու չե՞ս լսում, Ռիկկի-Տիկկի:

Ռիկկի-Տիկկին ահանջ դրեց: Տանը, առաջվա պես, ամեն ինչ հանգիստ եր և լուռ, բայց նրան այնպես թվաց, վոր մի թույլ չանկոտց է լսում, ինչպես թե ճանճը լուսամուտի ապակու վրայով բզզալեն գնա:

— Դա Նայան է, կամ տիկին Նայան,—ասավ նա ինքն իրեն.—ներս է սողում լողանքի սենյակը դռան ձեղքից: Դու ճիշտն ես ասում, Չուչունդրա, յես պիտի խորհրդակցեմ Չույի հետ:

Ռիկկի-Տիկկին վազեց Թորիկի լողանքի սենյակը, բայց այնտեղ վոչ ոք չկար, այնտեղից նա վազեց Թորիկի մոր լողանքի սենյակը: Կոկ սվաղած պատի տակից մի աղյուս եր հանված՝ ջուրը սենյակ գալու համար: Յեվ յերբ Ռիկկի-Տիկկին մտավ արևը, վորով ջուր են բաց թողնում, լսեց ոճ ամուսինների ձայնը: Նրանք փափսում էին լուսնյակի լույսի տակ:

— Յերբ տանը մարդ չլինի,—ասում եր տիկին Նայան իր ամուսնուն,—դու պիտի տուն մտնես: Գնա կամացուկ և հիշիր, վոր առաջին անգամ պիտի խայթես այն Մեծ Մարդուն, վոր սպանեց Կարայտին: Հետո՝ յեկ այստեղ, և մենք յերկուսով միասին կվորսանք Ռիկկի-Տիկկիին:

— Բայց դու արդյոք հավատացած ես, վոր մենք մի բան վաստակած կլինենք, յեթե սպանենք մարդկանց,—հարցրեց պարոն Նայան:

— Անպայման, շատ բան: Քանի դեռ այս տանը մարդ չեր բնակվում, տեսել եյիր արդյոք դու յերբեկիցե մեր այգում մանգուստ: Յեթե տունը դատարկ լինի, մենք կթագավորենք այս այգում: Հիշիր նույնպես, հենց վոր մեր ձագուկները սեխի մարգում ձվերից դուրս կգան (իսկ այդ կարող ե հենց վաղը լինի), նրանց հարկավոր ե ընդարձակ տեղ և հանգիստ:

— Յես այդ բանը մոռացել եմ,—աղաղակեց Նայան,—յես կգնամ, բայց հետո կարիք չենք ունենա Ռիկկի-Տիկկին վորսալու: Յես կսպանեմ Մեծ Մարդուն, նրա կնոջը և մանկանը, յեթե հաջողվի, և կամացուկ կհեռանամ: Այն ժամանակ տունը կդատարկվի, և Ռիկկի-Տիկկին ել կհեռանա:

Ռիկկի-Տիկկին կատաղությունից դողում եր, լսելով այդ խոսակցությունը: Ահա Նայայի գլուխը յերևաց դռան ձեղքում և նրան հետևեց հինգ ֆուտանոց սառն մարմինը: Չնայած իր սաստիկ կատաղությանը՝ Ռիկկի-Տիկկին ակամա սարսափեց, տեսնելով ահագին կորբի մարմնի չափը: Նայան գլուխը վեր բարձրացրեց ու լավ դիտեց լողանքի սենյակը մթության մեջ: Ռիկկի-Տիկկին կարողացավ տեսնել՝ ինչպես են փայլում նրա աչքերը:

— Յեթե յես սրան այստեղ սպանեմ, այդ կիմանա տիկին Նայան. իսկ յեթե կռվեմ նրա հետ մի ընդարձակ տեղ, առավելությունը նրա կողմը կլինի: Ի՞նչ անեմ,—ասում եր ինքն իրեն Ռիկկի-Տիկկի-Տավին: Նայան կողքից-կողք եր դառնում: Հետո Ռիկկին լսեց, թե ինչպես նա ջուր ե խմում այն ամանից, վորով լողանքի ավագանը ջուր եյին լցնում:

— Լավ,—ասում եր ոձը,—յերբե Կարայտին սպանեցին, Մեծ Մարդու ձեռքին փայտ կար: Կարելի յե, վոր այդ փայտը հիմա յել նրա մոտ լինի: Բայց յերբե առավոտյան լողանալու գա, փայտը հետը չի լինի: Յես նրա գալուն այստեղ կսպասեմ. տիկին Նայա, դու լսում ես. յես այստեղ կսպասեմ մինչև լուսաբացը:

Դրսից հարցին պատասխան չհետևեց, և Ռիկկի-Տիկկին հասկացավ, վոր տիկին Նայան գնացել ե: Նայան փաթաթվեց ամանի շուրջը: Ռիկկի-Տիկկին առաջվա պես կանգնած եր տեղը, անշարժ, ինչպես մահը: Մի ժամ անց՝ նա կամաց-կամաց սկսեց շարժվել

դեպ ամանը: Նայան քնել եր, իսկ Ռիկկի-Տիկկին, նայելով նրա ահագին մեջքին, աչքերով ընտրեց կպչելու տեղը: «Յեթե յես առաջին թռիչքիս չկծեմ նրա վողնաշարը,—ասում եր Ռիկկին,—նա կկարողանա կռվի դուրս գալ իմ դեմ, իսկ յեթե նա կսկսի կռվել, ո՞ր, Ռիկկի»: Նա աչքերով չափեց վզի հաստությունը և տեսավ, վոր այդ իր ատամների բանը չի, իսկ յեթե կծելու տեղ պոչի շրջանն ընտրեր, այդ նշանակում եր ոձին իզուր տեղը կատաղեցնել:

— Հարկավոր ե գլուխը,—վճռում ե նա վերջապես:—Այո, գլուխը, վեղարից վերև: Յեվ յերբե կկպչեմ այնտեղից, այն ժամանակ պետք չեմ ունենա ատամներով սեղմելու:

Յեվ նա թռավ ոձի վրա. ոձն իր գլուխը դրել եր կավե ամանի ուռած փորի տակ, ամանից քիչ հեռու: Յեվ յերբե Ռիկկիի ատամները սեղմվեցին, նա իր մեջքը հենեց ամանի փորին, վորպեսզի գլուխը պահի: Այդ նրան մի վայրկյանի գերակշռություն տվեց և նա ոգտագործեց այդ գերակշռությունը լիովին: Հետո նա տարուբերվեց մի կողմից մյուսը, ինչպես մուկը շան բերանում՝ աջ, ձախ, վերև, ներքև: Բայց Ռիկկիի աչքերը կարմրել եյին, և նա պինդ կպել եր, այնինչ ոձն իր մարմինը մտրակի նման խփում եր հատակին, շարտելով դես-դեն սենյակի աման-չամանը, շերեփները, սապնի ամանները, ձլոբները: Ռիկկին սեղմել եր իր ծնոտներն ամուր ու ամուր. նա հավատացած եր, վոր ջարդ ու փշուր կլինի, և իր տոհմի պատվի համար գերադասեց, վոր նրան գտնեն, ատամները պինդ սեղմած: Նրա գլուխը պտույտ եր գալիս, ամբողջ մարմինը ցավում եր, և նրան թվաց, վոր ինքը կտոր-կտոր կլինի, յերբ հանկարծ լավեց մի վորոտաձայն դրդոց: Մի տաք քամի կպավ նրան, կարմիր կրակը վառեց նրա մորթը, և նա ուշաթափվեց: Աղմուկը Մեծ Մարդուն զարթեցրեց քնից. նա իր յերկու փողանի հրացանը դատարկեց ոձի կոնակին, հենց վեղարի յետևը:

Ռիկկի-Տիկկին շարունակեց մնալ ոձի յետևը, աչքերը խփած և հավատացած եր, վոր ինքն արդեն մեռած ե: Գլուխը չեր շարժվում, իսկ Մեծ Մարդը բարձրացրեց Ռիկկիին, ասելով. «Դարձյալ մանգուստ: Ալիսա, այս փոքրիկն այս անգամ ազատեց մեր կյանքը»: Թորիկի մայրը դուրս վազեց դեմքը ձյունի պես սպիտակ և աչքերը

չոեց ոճի դիակին, իսկ Ռիկկի-Տիկկին իրեն գցեց Թորիկի սենյակը և համարյա ամբողջ գիշերը կամացուկ տեղից վեր եր թռչում, վոր հավաստիանա ինքը կենդանի՞ յե թե մեռած ե, իսկապես հարյուր կտոր չի դարձել, ինչպես այդ իր աչքին եր յերևում:

Լուսադեմին քնել եր մեռածի պես, բայց շատ գոհ եր իրենից:

— Հիմա մնում ե, վոր հաշիվս մաքրեմ տիկին Նայայի հետ, այդ կարժենա հինգ աշնպես պարոն Նայա: Յեվ ո՞վ գիտե, արդյոք ձվերից դժբա չեն յեկել ոճի ճուտերը, վորոնց մասին մայր-ոճն եր խոսում: Կրակ բան ե: Պետք ե վազել Դարգու մոտ,—ասում եր նա:

Չսպասելով նախաձաշին՝ Ռիկկին վաղեց դեպի փշի թուփը, վորտեղ Դարգին լիաբուկ յերգում եր հաղթական յերգը: Նայայի մահման լուրը թուել յեր այգին, վորովհետև [այգին ավելորդ նրա դիակը գցեց աղբակույտի մեջ:

— Ախ դու, հիմար, մի փունջ բմբուլ,—կուպիտ կերպով ասավ Ռիկկի-Տիկկին,—գտել ե յերգելու ժամանակը:—Նայան չկա, չկա,—յերգում եր Դարգին:—Հերոս Ռիկկի-Տիկկին բռնեց նրա գլուխը և պինդ պահեց նրան: Մեծ Մարդը բերեց իր ահագին գավազանը, և Նայան յերկու կտոր յեղավ: Հիմա նա ել յերբեք իմ ճուտիկներին չի ուտի:

— Այդ բոլորը քո ասածն ե, բայց ո՞ւր ե տիկին Նայան,—հարցնում ե Ռիկկի-Տիկկին և կասկածանքով դիտում ե շուրջը:

— Տիկին Նայան մոտեցավ լողանքի սենյակի ճեղքին և կանչեց, Նայա,—շարունակեց Դարգին,—և Նայան բարձրացավ փայտի ծայրը: Բակ սրբորդ առավ նրան փայտի ծայրին ու շարտեց աղբի մեջ: Յերգենք մեծ և կարմրաչք Ռիկկի-Տիկկին—ու բուկն ուռցնելով առաջվանից ել բարձր յերգեց:

— Յեթե յես կարողանայի հասնել քո բնին, դեն կշարտեյի քո ճուտիկներին,—շարացավ Ռիկկի-Տիկկին:—Ամեն բանն իր ժամանակն ունի: Քեզ համար այդտեղ բնում լավ ե, իսկ այստեղ ինձ համար վոչ թե կյանքի, այլ մահու կռիվ ե:

— Դոնե մի բոպե թող յերգելդ, Դարգի:

— Մեծ և գեղեցիկ Ռիկկի-Տիկկի պատվի համար՝ ել չեմ յերգի,—աղաղակեց Դարգին,—թող քո ուզածը լինի, ո, դու, հրեշ-ոճին սպանող:

— Յերբորդ անգամն ե հարցնում եմ քեզ. ո՞ւր ե տիկին Նայան:

— Աղբանոցում, գոմի մոտ, վորբում ե իր ամուսնուն, մեծդ Ռիկկի-Տիկկի, սպիտակատամ:

— Թող կորչեն իմ սպիտակ ատամներս, չգիտեմ, վորտեղ ե պահում ձվերը:

— Սեխի մարգում, պատի մոտ, վորտեղ համարյա ամբողջ որը արև կա: Նա թագցրեց նրանց մի քանի շաբաթ սրանից առաջ:

— Յեվ դու մինչև հիմա այդ բանն ինձ չեմ ասել, պատի մոտ, հո՞, ասում ես դու:

— Ռիկկի-Տիկկի, դու ձու չեմ ուտում:

— Վե՛չ, չեմ ուտում, Դարգի:

— Յեթե մի կաթիլ խելք ունենաս, կթուչես գոմի մոտ, թեղ ջարդած կձևանաս և թող տիկին Նայան յետևիցդ ընկնի դեպի այս թուփը, հասկանում ես: Յես պետք ե գնամ դեպի սեխի մարգը, իսկ յեթե գնամ աշտեղ, նա իսկույն ինձ կնկատի:

Դարգին բավական հիմարի մեկն եր, մի մտքից ավելի միտք զլխումը չեր մնում: Յեվ վորովհետև Նայայի ճուտերը ծնվում եյին ձվերի մեջ, ինչպես և իր ճուտերը, ուրեմն նրա գլուխը չեր մտնում, թե կարելի յե նրանց սպանել: Բայց նրա տիկինը մի խելացի թռչուն եր և շատ լավ եր իմանում, վոր կորբի ձվերը վաղ թե ուշ պիտի դառնան փոքրիկ կորբիկներ: Մայր-թռչունը թռավ բնից, իր տեղը նստեցրեց Դարգուն, վոր նա տաքացնի ճուտիկներին, և սկսի իր յերգը յերգել ոճի մահվան մասին: Դարգին մի քանի բաներում շատ եր նմանվում մարդկանց:

Մայր-թռչունը թափահարեց թևերը հենց ոճի քթի առաջ, աղբակույտի մոտ և ճշաց. «Ո՛ֆ, թեա ջարդեցին: Յերեխան քար գցեց, կպավ, թեա ջարդեց»:

Նայան գլուխը բարձրացրեց և ֆշաց.

— Դու զգուշացրիր Ռիկկի-Տիկկին, յերբ յես ուզում եյի նրան կծել: Կաղալու համար շատ անհարմար ժամանակ ես գտել:

Յեվ նա հարձակվեց Դարգու կնոջ վրա, գալարվելով փոշու մեջ:

— Յերեխայի մեկը թեա ջարդեց,—գանգատվում եր Դարգու կինը:

— Ե, ինչ. քեզ միթիթարելու համար կարող եմ ասել, վոր քո մահից հետո՝ նրա հետ հաշիվ կտեսնեմ: Իմ ամուսինն առավոտից ընկած է աղբակույտում, բայց գիշերը դեռ չեկած, յերեխան ել տանից կվերանա: Ել նշ չարչարվեմ, գիտեմ, վոր քեզ բռնելու յեմ: Ո, հիմար, նայիր աչքերիս:

Բայց թռչունը գիտեր, վոր այդ չի կարելի անել: Ոձի աչքերին նայող թռչունը սաստիկ վախից քարանում-մնում է, չի կարողանում տեղից շարժվել: Դարգու կինը վոստովոստալով վազում եր գետնի յերեսով և ցավալի ծվծվում, իսկ ոձն արագացնում եր իր վազը:

Ռիկկի-Տիկկին լսեց, վոր գալիս են նրանք գոմի ճամբով և ամբողջ թափով հարձակվեց դեպի սեխի մարգը՝ պատի մոտ: Այստեղ, սեխի մարգի տաք խոտերում շատ վարպետորեն թագցրած էյին հինգ ձու՝ բանտամյան հավի ձվի մեծությամբ, բայց անկճեպ, ծածկված բարակ մաշկով:

— Ելի մի որ՝ և արդեն ուշ կլիներ,—ասում եր Ռիկկի-Տիկկին: Նա պարզ տեսնում եր ձվերի մեջ կծկված փոքրիկ կոբրիկներին և գիտեր, վոր այն բոպեյից, հենց վոր դուրս գային կճեպից, կկարողանային մարդ սպանել, կամ մանգոլստին:

Շուտ-շուտ նա կծոտում եր ձվերի սուր ծայրերը, աշխատելով խեղդել կոբրիկներին, և ժամանակ առ ժամանակ խառնում եր խոտերը, վորպեսզի համոզվի, արդյոք աչքից բաց չի թողել ձվերից մեկը: Վերջապես յերեք ձու մնաց: Ռիկկի-Տիկկին սկսեց ուրախ հռհռալ, մեկ ել հանկարծ լսեց թռչնի, Դարգու կնոջ աղաղակը:

— Ռիկկի-Տիկկի, յես ոձին բերի դեպի տուն, իսկ նա գնաց դեպի սրահը: Շուտ հասիր, քանի չի խայթել:

— Ռիկկի-Տիկկին շարդեց յերկու ձուն, գլխակոնծի տալով թռավ սեխի մարգից՝ յերրորդ ձուն բերանում, և հենց վոր նրա վոտները գետին առան, վազեց դեպի սրահը: Այստեղ նստած էյին նախաճաշի թորիկը հոր և մոր հետ, բայց Ռիկկի-Տիկկին տեսնում եր, վոր նրանք դեռ բան չեն ուտում: Նրանք նստած էյին քարե արձանի պես, դեմքերը գունատ: Ոձը պառկած եր, խսիրի վրա կծկված՝ թորիկի աթոռից վոչ հեռու: Թորիկը նստած եր աթոռին՝ վոտները մերկ: Ոձը շուռ ու մուռ եր գալիս, յերգելով իր հաղթական յերգը:

— Մեծ Մարդու վորդի, քո հայրն սպանեց ամուսնուս՝ Նայային,—յերգում եր նա,—նստիր անշարժ: Յես դեռ պատրաստ չեմ, մի քիչ սպասիր: Հանգիստ նստեցեք յերեքով, յեթե շարժվեք՝ կխայթեմ: Ո, հիմար մարդիկ, իմ Նայային սպանողներ:

Թորիկի աչքերն ուղղած էյին հոր վրա, իսկ հայրը կարողանում եր միայն փսփսալ՝

— Հանգիստ նստիր, թորիկ, ժաժ չգաս, չշարժվես տեղիցդ: Բայց այդտեղ մոտ վազող Ռիկկի-Տիկկին գոչեց.

— Յես դարձիր, տիկին Նայա, կովենք:

— Դրա ժամանակն ել կգա: Հիմա քեզ հետ ել հաշիվ կտեսնեմ: Նայիր քո բարեկամներին, Ռիկկի-Տիկկի, տես ինչպես անշարժ են և գունատ: Նրանք վախից քարացել են, նրանք չեն համարձակվում տեղից ժաժ գալ, և յեթե դու ելի մի քայլ առաջ ես յեկել՝ կխայթեմ:

— Նայիր քո ձվերին,—գոչեց Ռիկկի-Տիկկին, քո ձվերին պատի մոտ, սեխի մարգում: Գնա և աչքովդ տես, տիկին Նայա:

Ահագին ոձը յես դարձավ և տեսավ ձուն սրահում:

— Ախ, դա տուր ինձ,—գոչեց նա:

Ռիկկի-Տիկկին թաթերով գրկեց ձուն և աչքերն արյունով լցվեցին:

— Ինչ կտաս ձվի փոխարեն, ոձ, փոքրիկ կոբրիկի փոխարեն, նոր իշխանիկ կոբրիկի, ձեր ցեղի վերջին, ամենավերջին կոբրիկի փոխարեն: Մնացածներին մըջուռներն արդեն ուտում են սեխի մարգում:

Նայան բոլորովին յետ դարձավ, ձվերի համար մոռանալով ամեն ինչ, և Ռիկկի-Տիկկին տեսնում թե եր ինչպես թորիկի հայրը մեկնեց իր անագին ձեռքը, բռնեց թորիկին ուսից և քաշեց նրան թեյի սեղանի վրայով, ազատելով Նայայից։

— Խաբեցի, խաբեցի. եյ, ռիկկի-տիկկի, տիկկի-տիկկի,—հռհռում եր Ռիկկի-Տիկկին։—Յերեսան անվտանգ ե, և, գիտես, յես բռնեցի Նայային վեղարից՝ յերեկ գիշեր՝ լողանքի սենյակում։ Այդտեղ Ռիկկի-Տիկկին, անկվելով գլխի վրա, վոտներով ողբ մեջ բուլղի-բուլղի յեր անում։—Նա,—շարունակեց Ռիկկի-Տիկկին,—Նայան՝ ինձ դես-դեն եր գցում, բայց չկարողացավ ինձ իր վրայից պոկել, դեն շարտել, և մարդը նրան դեռ չեր կտրտել,—նա արդեն սատկած եր։ Այդ որին յես հասցրի։ Եյ, տրա-լա-լա, ռիկկի-տիկկի, տիկկի-տիկկի։ Մոտ յեկ, մոտեցիր, տիկկին Նայա, յեկ կռվենք։ Յերկար այրի չես մնա։

Նայան տեսնում ե, վոր կորցրեց թորիկին խայթելու հարմար առիթը, և տեսնում ե իր ձուն Ռիկկի-Տիկկիի թաթերում։

— Ձուն ինձ տուր, Ռիկկի-Տիկկի, տուր ինձ վերջին ձուռ, և յես կհեռանամ և յերբեք չեմ վերադառնա այստեղ,—աղաչում եր նա, բանալով իր վեղարը։

— Այո, դու բոլորովին ճիշտ ես ասում, դու ել յերբեք այստեղ չես վերադառնա։ Դու յեկ կգնաս աղբակույտ՝ քո սիրելի ամուսնուդ յետևից։ Կռվիր, Նայա։ Մեծ Մարդը գնաց հրացանը բերելու, կռվիր, կհաղթես։

Ռիկկի-Տիկկին թռչկոտում եր ոձի շուրջը, շգուշություն պահպանելով և նրա կարմրատակած աչքերը վառվում եյին ածուխի պես։ Ոձն իրեն հավաքեց և հարձակվեց նրա վրա։ Ռիկկի-Տիկկին վեր ցատկեց, հետո՝ յետ։ Նորից և նորից ոձը հարձակվեց և ամեն անգամ նրա գլուխը շիկալով կաշում եր սրահի խարին և ինքը կծկվում եր ժամացույցի գսպանակի պես, իսկ Ռիկկի-Տիկկին պարում եր նրա շուրջը, աշխատելով թիկունքն անցնել։ Ոձը պոտվում եր և աշխատում, վոր յերես լառ յերես լինին, իսկ պոչը խարին քսվելուց մի տեսակ ձայն եր դուրս գալիս, շատ նման քամուց հալածված չոր տերևների ձայնին։ Ռիկկի-Տիկկին մոռացավ ձուն, վոր դեռ ընկած եր սրահում, իսկ ոձը հա մոտենում եր

ձվին։ Վերջապես, հարմար բոպե գտնելով, հաջողցնելով, յերբ Ռիկկի-Տիկկին իր շունչն եր հավաքում, նա վրա պրծավ, ձուն յերախն առավ և դեպի սանդուխքը։ Այնտեղից ել թռավ նետի պես. Ռիկկի-Տիկկին ել կրնկակոխ նրա յետևից։

Յերբ կորեան ազատում ե իր կյանքը՝ նա սլանում ե, կեռ ու մեռ գալով, ձիուն խփող մտրակի պես։ Ռիկկի-Տիկկին հասկանում եր, վոր նրան բռնել ե հարկավոր, այլ կերպ՝ դարձյալ կսկսվեն աղմուկն ու անհանգստությունը։ Ոձը վազում եր ուղիղ դեպի փշաթփի բարձր խոտերը, և յերբ վազում եր՝ Դարգին յերգում եր իր հիմար, հաղթական յերգը։ Բայց Դարգու կինը մարդուց ավելի խելացի յեր։ Նա ցած թռավ ընից յերբ ոձը մոտեցավ, և սկսեց թափահարել թևերը նրա գլխին։ Յեթե Դարգին ոգնության գար իր կնոջը, յերկուսով ոձին ճանապարհը փոխել կտային, բայց ոձը ծալեց վեղարը և արագացրեց վազքը։ Սակայն մի վայրկյան ուշադրալի բավական կլիներ, վոր Ռիկկին հասներ ոձին։ Յերբ ոձն իրեն գցեց այն բունը, վորտեղ ապրում եյին ամուսնու հետ, սպիտակ ատամները կպան նրա պոչին և Ռիկկին պոչի հետ գնաց, թեև վոչ ամեն մանգուստ, վորքան ել նա ծեր և խելացի լիներ, կորրի հետ բուն չեր մտնի։ Բունը մութն եր և Ռիկկին չգիտեր՝ թե այդ բունը վորտեղ կլայնանա, կընդարձակվի, վոր ոձը դառնա և իր հետ կռվի։ Նա պինդ կպել եր պոչից և հենվել եր վոտներին, վորպեսզի դանդաղեցնի տաք և խոնավ բունը մտնելը... Հետո ընի մուտքի խոտերը զատարեցին որորվել և Դարգին յերգեց։

— Հիմա արդեն Ռիկկի-Տիկկիի վերջն ե։ Յերգենք նրա մահը։ Հերոս Ռիկկի-Տիկկին գնաց։ Նայան կսպանի նրան։—Յեմ նա յերկարացրեց իր թաղման յերգը, վոր նոր եր բանաստեղծել։ Բայց նա դեռ չեր հասել յերգի ամենասրտառու յեղը, յերբ մեկ ել խոտերը շարժվեցին, և Ռիկկի-Տիկկին ցեխոտված՝ կամաց գուրս յեկավ ընից և սկսեց բեխերը լիգել։ Մի թեթև ճիչ արձակելով՝ Դարգին լռեց։ Ռիկկի-Տիկկին թափ տվեց իր մորթու փոշին և փռչտաց։

— Ամեն ինչ վերջացած ե,—աղաղակեց նա,—այրին ել յերբեք լույս աշխարհ դուրս չի գա։

Այդ խոսքերը լսելով, կարմիր մըջուկները, վորոնք քնած ելին խոտերի մեջ, սկսեցին հավաքվել խմբերով և գնալ ստուգելու Ռիկկի-Տիկկի խոսքերի ճշտությունը:

Ռիկկի-Տիկկին կծիկ դարձած քնել եր խոտերում և քունը տևեց մինչև իրիկուն այդ բազմաշարժար ուրվա մեջ:

— Ե, հիմա, — ասավ նա զարթնելուց հետո, — ուղևորվենք տուն: Հաղորդիր պղնձագործին, Դարգի, և թող նա այգում հայտարարի, վոր այրի Նայան ել մեռավ, գնաց:

Պղնձագործը թռչուն ե, այնպիսի ձայն ե հանում, ինչպիսին հանում ե մուրճը պղնձե ամանին խփելիս: Այդ անում ե նրա համար, վոր մունետիկի պես Հնդկաստանի այգիներում նորություններ հաղորդի բոլոր թռչուններին: Ճամբով գնալիս՝ Ռիկկի-Տիկկին լսեց Պղնձագործի ձայնը, վոր հետզհետե բարձրացավ ու զիլ զընդ-զնդաց «Դին-դոն-դին» — Նայան ընկավ, դին... Այրի Նայան ընկավ, դոն. դին-դոն-դին»: Այս ձայնի վրա բոլոր թռչունները յերգեցին, բոլոր գորտերը կրկնացին, վորովհետև Նայաները՝ մարդ ու կին՝ շատ ելին սիրում թռչունների և գորտերի միս:

Յերբ Ռիկկին տուն վերադարձավ՝ Թորիկը, մայրը (նա դեռ շատ գունատ եր, վորովհետև ուշաթափվել եր) և հայրը դիմավորեցին նրան և քիչ եր ֆնում վոր լաց լինեյին: Այդ իրիկուն ինչ վոր տալիս ելին նրան՝ ուտում եր, և Թորիկի ուսին նստած՝ գնաց քնելու: Թորիկի մայրը Ռիկկին յերեխայի ուսի վրա քնած գտավ, յերբ կես գիշերին մտավ մանկանոց Թորիկին տեսնելու:

— Նա ազատեց և՛ մեր, և՛ Թորիկի կյանքը, — ասում եր նա իր ամուսնուն, — հասկացիր, հա, նա մեր բոլորիս կյանքն ազատեց:

Ռիկկի-Տիկկին զարթնեց և տեղից վեր թռավ. մանգուստները զգայուն են, խորը չեն քնում:

— Ախ, այդ դուք եք, — ասավ նա Թորիկի մորը, — ել անհանգստանալու բան չկա: Բոլոր կոբերը վոչնչացան, և թեկուզ կենդանի յել լինեյին, յես այստեղ չեմ:

Ռիկկի-Տիկկին լիակատար իրավունք ուներ հպարտանալու, բայց նա չեր գոռոզանում և ազնվաբար ծառայում եր մարդկանց:

Ինչպես իսկական մանգուստ, թե ատամով, թե աչքով, թե թուխ-քով, և նրա ներկայությամբ վոչ մի կոբրա չի համարձակվի քիթը ցույց տալ այգու պատերից:

ԽՍՀՄ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԻ ԿԵՆՏՐ. ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԳՐԲՈՒՅԿՆԵՐ

Հոյս եմ տեսի՝

ՅԵՐԿՐԻ ԽՈՐԲԵՐՈՒՄ	(մեծադիր, նկարազարդ)	15 Լ.
ՔԻՄԻԿՈՍ ԿՈՒՑԶԿԱՆ	»	28 Լ.
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹՅՈՒՆ ԱՅԵՐՈՊԼԱՆՈՎ	»	28 Լ.
ՄՈԾԱԿԻ ՅԵՎ ԱՐԶԻ ՄԱՍԻՆ	»	15 Լ.
ԻՆՉՊԵՍ ԵՅԻՆ ԱՊՐՈՒՄ ՏԻԿՆԻԿՆԵՐԸ	»	16 Լ.
ՄԻՆԻՍՏՐ ՄԵԿ ԺԱՄՈՎ	»	18 Լ.
ԱՆՁՆՎԵՐ ՏՂԱՆ	»	12 Լ.
ՓՈՔՐԻԿ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻՆ		12 Լ.
ՊԱՏՄՎԱԾՔՆԵՐ ՓՈՔՐԵՐԻ ՀԱՄԱՐ		8 Լ.
ԹԹԶՈՒՆՆԵՐ (գոհապալ ալբոմ)		25 Լ.
ՅԵՐԱԺԻՇՏ ԴԱՆԻԿԸ	(մեծադիր, նկարազարդ)	33 Լ.
ԴՈՇԻԿԸ ՃԱՀՃՈՒՄ	»	20 Լ.
ԻՆՉՈՎ ԿՈՒՑԵՅԻՐ ՃԱՄԲՈՐԴԵԼ	»	
ՏԻՄԸ	»	30 Լ.
ԵԼԵՔՏՐԱԿԱՆ ՀԱՎ	»	
ՓՈՔՐԻԿ ԽՈՆ	»	18 Լ.
ՌԻԿԿԻ-ՏԻԿԿԻ-ՏԱՎԻ	»	28 Լ.
ՀՆԴԻԿՆԵՐԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ	«	18 Լ.
ՍԱՌՅԻ ՎՐԱ	»	25 Լ.
Տպագրվում են՝		
ՏՈՆ ՈՐՎԱ ԳԻՇԵՐԸ	»	
ՃՈՒՏԻԿՆ ՈՒ ԿՈՒՏԻԿԸ	»	
ԿԻՇԸ	»	
ԽՈՐԴԻԱՆ	»	

25 400.

17519

Арм.
4-652

Р. Киплинг
Рикки-Тикки-Тави
На армянск. языке

ЦЕНТРАЛЬНОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО НАРОДОВ СОЮЗА ССР
Москва, центр, Никольская, 10

1
1

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0376255

717

4-66a